

zon op: 8:45 — onder: 16:48

De winter is honderd dagen in een smalle cel met heel hoge, ongeverfde muren en vlak onder het plafond een getralied venstertje. Amper een derde van de dag is er licht en ik betwijfel of er een derde van de dagen zon is.

Dit is een vuile, natte winter. Goed om de zorgwekkende waterstanden wat aan te sterken tegen de volgende grote droogte, dat wel.

Maar de zon is reeds een dag of tien gekeerd, vanaf nu wordt het alleen maar beter — elke zomer bloedt leeg in een herfst en elke herfst sterft in een winter maar elke winter wijkt ook weer voor een nieuwe levendige lente en elke lente bloeit uitbundig open in een zomer volgestroomd van licht, licht om je aan te bezatten, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.

Ik maak maar één goed voornemen voor dit jaar. Het is hetzelfde voornemen dat ik al een jaar of tien met me meedraag en dat me veel geluk brengt. Ik kan het iedereen aanraden: zintuiglijker in het leven staan. Kleiner kijken, dichterbij luisteren, opener ruiken, dieper voelen, aandachtiger proeven. En dat alles kruiden met je verbeelding.

Mijn eerste leermeester was (en is nog steeds) Annie Dillard. Ik had ze ook al wel eens gevonden, in een strookje grond tussen de veranda en de tuinmuur... In mastjaren kletteren ze met tientallen tegelijk uit de boom van de buurman op het dak van onze veranda. Sommige rollen braaf de dakgoot in, andere kaatsen zo vrolijk in grote sprongen naar beneden dat ze op de grond belanden. En daar traag beginnen te kiemen. Ik had er al wel eens geamuseerd naar staan kijken tijdens het wieden, naar dat eerste dikke witte worteltje dat uit de gespleten schil kruipt en zich vastzet in de grond eronder, onvoorstelbaar dat daar zo'n majestueuze eik uit kon groeien. Maar toen las ik *Pilgrim at Tinker Creek*. En Annie Dillard schreef niet dat dat witte worteltje zich vastzette in de grond, nee, ze had het over hoe de eikel zichzelf de grond in schroeft. Hoe een lange witte wortel zich als een pijl in de aarde stort. Hoe de eikel zelf los, maar de wortel zo vastzit, dat ze dacht dat ze de eikel kon

optillen en rechtstaan en dat ze de hele wereld mee zou opheffen. Waw. “*That acorn was pressured, blown, driven down with force and up with furl, making at once a powered dive to grit and ‘grand jeté en l’air’.*”

Zalig toch.

Zo wilde ik ook leren kijken.

Ik zeg niet dat mijn leven sindsdien een feest is maar het heeft nu wel meer minifeestjes. Dagelijkse kleine feestjes, soms duren ze maar even maar ze maken elke dag mooier en je hoeft er niet voor naar de andere kant van de wereld te reizen. Trek je voordeur open: hier begint te natuureren. Je hoeft alleen maar je zintuigen in te zoomen en je verbeelding uit te zoomen.

Bloesem komt pas echt tot zijn recht tegen een azuurblauwe hemel. Of zonbeschenen tegen donkere donderlucht, ook dat is prachtig. In de voorbije weken van ruwe stormen en grauwe en gure regendagen met luchten van geklonterde pap zijn de glorie dagen van de amandel en de sierpruim jammerlijk verloren gegaan. Maar vandaag is de eerste dag met babyblauwe hemel en al blaast er een noorderwind die zich niet laat negeren, ik ga de tuin in.

Eerst al wat bloeit op stormschade gaan checken, de geknakte bloemen afknippen voor valvaasjes in huis. Geurige narcissen en hyacinten vooral. In al dat hondenweer is de bloei van de krokussen onopgemerkt ten einde gekomen en hebben de narcissen en hyacinten de symfonie overgenomen. Vooral de kleine fijne narcisjes, de geeltjes met iets donkerder trompetje dan de ster van kelkblaadjes erachter, en de crèmewitte met teruggeplooid kelkblaadjes en oranjejerande trompetjes, staan massaal te jubelen. Van de talrijke hyacinten overal tussen gepoot zijn de donkerblauwe op hun zwarte stelen, die tussen de zwarte siergrasjes uittorenen, het bijzonderst. De kontjes van de kelkjes hoogblauw en waar ze zich splitsen openen ze in violetpurper. Maar alle kleuren ruiken even lekker.

Op het grindpad probeert een houtduifman een vrouwtje te imponeren. Hij maakt diepe buigingen voor haar, golvend van zijn kopje tot zijn staart, waarbij hij haar zijn glanzende metaalgroene en -paarse kraag toont, zijn staart als een waaier voor haar openvouwt. Met malle hupjes gaat hij achter haar aan als ze wegloupt.

Wat verderop drentelt een kauw rond met een te grote gevorkte twijg, hij legt hem neer, pikt hem weer op, aarzelt, vindt dan een ongevorkt takje, raapt het op en vliegt ermee weg.

Bovenop de tuinmuur maakt een heggenmus twee vrouwtjes tegelijk het hof. Alle drie flappend met de vleugeltjes en in sprongetjes over en door de klimop. Als het mannetje zich teveel tot één vrouwtje richt, vliegt het andere

een eindje verder en blijft daar zitten zonder flappen, dan komt hij haar snel achterna, flapt wat met haar om haar interesse gaande te houden, koerst dan weer naar het andere vrouwtje om met haar wat rond te hippen opdat ook zij betrokken blijft... Eindeloos onbeslist gaat hij heen en weer tussen beide vrouwtjes. Nu moet je weten dat heggenmussen notoir promiscue vogeltjes zijn, dus hij zou evengoed eerst voor het ene vrouwtje kunnen gaan en zodra zij bevrucht is het andere terugzoeken, maar hij blijkt onvermoeibaar besluiteloos.

Een merelvrouwtje zit zich vol overgave te wassen in een plastic schotel die nog vol regenwater staat. Op een tak boven haar slaat een winterkoninkje een gifgroene rups dood, spurt er dan mee weg in zijn typerend loodrecht lijntje. Het merelvrouwtje springt naar een andere schotel, neemt daar een teugje en vliegt weg. Meteen gaat er een merelman achter haar aan.

In dit zalige lentezonnetje zijn de eerste speenkruidjes opengegaan, knalgele sterretjes. De meeste tuiniers beschouwen ze natuurlijk als onuitroeibaar onkruid, maar wij verwelkomen ze. Eerst zijn er enkel de kleine ronde blaadjes, daarna heb je een deken van stralend gele sterretjes, als die uitgebloeid zijn sterven ook de groene blaadjes en verdwijnt alles tot het volgende voorjaar, dus ze zijn helemaal geen overlast, ze overwoekeren niets. Natuurlijk dat elk

Een kleine zwarte hommelm kruipt traag over het tuinpad. Ik zet hem op de dichtstbijzijnde bloem maar hij valt op de grond. Tweehonderd vleugelslagen per seconde heeft een hommelm nodig om zijn gewicht in de lucht te houden. Zo snel fladderen vraagt veel warmte en energie. Zodra een hommelm stilzit, begint hij af te koelen, zit hij te lang stil, dan moet hij zichzelf weer op temperatuur trillen om te kunnen wegvliegen en dat trillen kost veel energie.

Ik neem de hommelm mee naar de terrastafel en breng hem wat suikerwater. Hij drinkt niet, hij trekt zijn voorpootje er als verbrand uit en strekt het ter verdediging de lucht in. Daardoor kantelt hij om. Ik help hem overeind. Ik zie nu pas dat er een stuk uit zijn rechtervleugel gescheurd is. Misschien is dit al een oude hommelm? Ik ken geen volledig zwarte hommels. Alleen op zijn achtereind heeft hij een beetje dun vuilwit dons, zelfs zijn pootjes zijn zwart. Ik vind hem ook niet terug in de bladzijden met Bombussen in mijn insectengids.

Hij loopt kringetjes over tafel, sleept zich met zijn middelste pootjes voort, zijn voorpootjes trillen, zijn achterpoten lijken verlamd, zelfs zijn voelsprietten slepen onder zijn lijfje door over tafel. Soms probeert hij zijn achterlijf in te schakelen voor wat extra kracht, dan komt hij bijna verticaal rechtop... en kantelt. Ligt dan op zijn rug te spartelen tot ik een takje tussen zijn pootjes houd zodat hij zich kan vastklampen en ik hem weer op tafel kan laten kruipen.

Na een tijdje blijft hij op zijn zij liggen. Zijn pootjes krampen, zijn achterlijf pompt. Dat doet een hommelm normaal gezien om af te koelen, maar dit is geen hete dag. Ik begin te denken dat dit een hommelm aan het eind van zijn leven is. Dat dit sterven is. Ik grijp niet meer in.

Elke keer als ik denk dat het voorbij is, begint dat achterlijf toch opnieuw te pulseren, beginnen de pootjes weer te trillen.

Nu plooit de lange oranje tong tot tegen zijn buik, de voorpootjes hebben nog wat laatste spasmen, als een hartslag.

Plots versnellen de voorpootjes hun bewegingen, trillend zoeken ze elkaar. Als ze elkaar raken wrijven ze elkaar, als waren het handjes, dan raken ze elkaar weer kwijt. De andere pootjes zien er al dood uit, het achterlijf pulseert niet langer.

Nog een laatste keer heft hij zijn kopje omhoog, steekt zijn tong in de lucht. De voorpootjes spreiden zich en krampen dan ineens, grijpen de middelste pootjes en drukken zich tegen het lichaam.

Het is gedaan.

Nee, het is niet gedaan: de voorpootjes laten de middelste pootjes los en wrijven zich weer in de handjes. Opnieuw strekt de hommelm de kop, vallen de pootjes stil en tegen zijn borst aan, laat hij zijn kop weer zakken.

En opnieuw.

En nog eens.

En nog eens.

Het sterven van een hommelm duurt langer dan ik vermoedde.

Zijn rechter voorpootje strekt zich, reikt naar de lucht, valt op zijn kopje. Beide pootjes bibberen nu.

Het linkerpootje zoekt trillend de tong en houdt die vast, de tong trilt mee. Het rechterpootje zoekt nu ook de tong. Beide handjes houden de tong bevend vast.

Het rechterpootje zakt weer weg tot tegen de kop.

Zo slaapt de hommelm een allerlaatste keer in.

Achteraf vind ik hem alsnog in mijn gids. Hij was geen Bombus. Hij was een op een hommelm gelijkende solitaire bij.

Zijn naam was Anthophora plumipes en hij was een mannetje.

snelweg achter het bos. Ik lees weleens dat je de sapstroom van bomen kunt horen. Ik heb het nog nooit gehoord.

Ik loop het bos uit en steek het kruispunt over naar het bufferbekken. Ik zie de blauwe reiger pas als hij wegvliegt. Op het vlonderpad zit een woerd te dutten. Pas op het allerlaatste moment duikt hij het water in, het krulletje in zijn staart verdwijnt als laatste. Er dobberen wat soepeenden in de buurt van de bloeiende waterlelies en aan de andere kant peddelt een meerkoet heen en weer voor een rietpartij. Er drijft krabbenscheer in het water, wateraloë noemen ze die ook wel, met de nodige verbeelding doen de stekelig gezaagde bladrozetten wel wat aan aloë denken.

De kikkers laten zich pas weer horen als ik veilig op de andere kant sta. Deze zonne-oever staat al vol bloeiende margrietten met wat ratelaar tussen. Elke spichtige brem is een parasol zwaarbeladen met zaadpeulen geworden, de meeste nog groen, hier en daar is er al één zwart, rijp.

Aan de waterkant staat gele rolklaver te bloeien, boven op de dijk staat de rode klaver tussen de distels. In het ondiepe bloeit waterweegbree, een ijle, breedvertakte, witte bloei boven de spitse lepelbladeren die recht het water uit schieten.

Verderop liggen eilandjes veenwortel op het oppervlak, met in het midden de groene heuvel van opgaande stengel en aan de randen het plat op het water drijvende slanke blad waartussen als kaarsen de lichtroze bloeiaren pijlrecht opsteken.

Ik volg een kleine dagvlinder, hij flitst oranjebruin rond en als hij gaat zitten vouwt hij zich grijsbruin op, alleen aan het aantal stippen kan een kenner hem dan herkennen als een oranje of bruin zandoogje. Wat dichterbij zit een lantaarntje in zijn azuurblauwe frêle schoonheid op een grashalm. Wat verderop zit een vervaarlijk wespachtig gestreepte grote zweefvlieg op een distel. Ik maak een foto om haar thuis te kunnen determineren. Het blijkt de citroependelvlieg te zijn, die haar eitjes afzet in water.

De meerkoet bij de lisdodden aan de overkant tikt luid haar alarm. Er peddelen vier kuikens met rode snavels en wit dons op hun zwarte kopje in haar buurt rond.

Als ik het bekken rond ben, zit de eend met de spuuglok in zijn staart alweer te dutten op precies hetzelfde plekje op het vlonderpad. De hele wandeling heeft het bedreigd maar er is geen spatje gevallen.

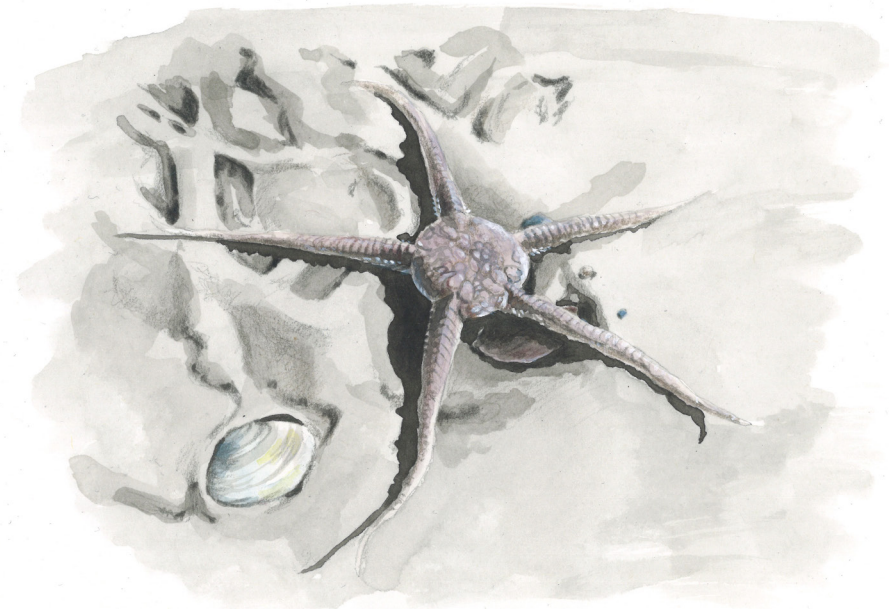
Opstaan in het donker, trui en sjaal en gesloten schoenen aandoen om de deur uit te gaan, het voelt al helemaal als herfst. Maar als ik aan de kust uit de trein stap is er al volop zon. Ze voelt lekker warm.

Ik neem de veerpont naar de Oosteroever en op het strand is het al korte mouwen- en blote voetenweer. De zee is rustig, een voor een komen de golven kalmpjes aanrollen, halen de schouders op, buitelen dan toch maar en vloeien wit bruisend uit over het strand. De golven zijn zo breed dat het lijkt alsof het zover ik kan kijken een en dezelfde golf is die bezadigd op het strand gaat liggen. De zee ziet er gelijkmatig geribbeld uit in plaats van puntig in piekjes en kuifjes.

Op weg naar de branding stuiven de wiersvliegen voor mijn voeten weg. Ik vind mijn allereerste slangster. Het is een stekelhuidige, zoals zeesterren en zee-egels, maar ze ziet er wonderlijk reptielachtig uit. Haar lichaam is een platte ronde schijf en de structuur is verrassend huidgelijk, rozig bovendien. De vijf slangachtige gestekelde armen lijken geschubd als de staart van een gordeldier. Met die lange armen kunnen ze sneller kruipen dan zeesterren. Het exemplaar dat hier gestrand is, moet nog geleefd hebben toen het aanspoelde, het heeft met zijn vijf slingerarmen een lang spoor in het natte zand getekend, het is prachtig, van een kalligrafische zwierigheid.

Een koele bries blaast zacht uit zee. Het is vloed. Er zwemt iemand en er drijven een vijftal rubberboten vol mensen in zwarte wetsuits. Enkele tellen lang zie ik de kop van een zeehond, dan duikt hij onder en verdwijnt.

De lucht is blauw met tot zachte, lange, fijne slierten gekaarde schapenwol, en tussen uitwaaierende condensstrepen dunne wolkenflarden in ribbels die de natte zandribbels hier beneden spiegelen. Twee meeuwen dobberen achter de branding, enkele kauwen kuieren over het strand en de duinen, verder zijn er geen vogels te zien.

Ik begin oostwaarts te lopen. De golven die over mijn voeten vloeien zijn heerlijk verkoelend. Meermaals zie ik een zeedruif in de branding, tweemaal een zeepaddenstoel, de ene heeft een azuurblauwe bolhoed, de andere is doorzichtig en heeft enkel de paarsblauwe bies. Zeepaddenstoelen netelen niet zoals sommige andere kwallen, ze hebben blubberige 'mondlappen' waarmee ze plankton vangen en naar hun mond brengen.

In het vloedmerk van gisteren liggen vooral mosselschelpen en meeuwenveren en nonnetjes. Hoger op het strand ligt zwart gedroogd zeewier waar de wiersvliegen rond zwermen. De meeste toeristische stranden worden machinaal gereinigd. Daarmee wordt niet alleen het menselijk afval opgeruimd maar ook alle organisch materiaal, terwijl dat nochtans een belangrijk foerageergebied is voor wiersvliegen en strandvlooien, wormen en kevers, kraaiachtigen en vossen, sneeuwgorzen 's winters... Bovendien helpt het ook bij natuurlijke duinvorming: de wieren vangen stuifzand op, er vormt zich een embryonaal duintje net groot genoeg om er vloedmerkplanten als zeeraket en zeepostelein in te laten ontkiemen, deze planten houden nog

Afgelopen nacht vibreerde het huisje rond ons, een beven dat geen aardbeving was maar een luchtbeving.

Toen we deze morgen opstonden hing er nat zand tegen de vensters gekwakt. De terrasmeubels waren naar de andere kant van het terras geblazen en hadden een kussen van nat zand, de houten bank aan de voet van het terras was zowat volledig verdwenen onder het zand. Tussen de huisjes lag het zand in hoge ruggen en ribben en vinnen geblazen.

Het strand is een woestijnvlakte onder een zandstorm. De deur opendoen is duwen met twee handen en volle gewicht, en eens ze open is, tegentrekken met twee handen en volle gewicht om ze niet uit je greep te laten rukken.

Er is niemand op het strand. De zee en de wind brullen tegen elkaar op. Het zand snijdt als glaskorrels langs mijn kuiten. Ik ren het strand af, mijn armen waaien open. In de getijdenzone ligt het vlakke strand in nieuwe putten en bulten en geulen. Het schuim stuift erover. Er staan wat meeuwen, ze miauwen klaaglijk.

Het water is koud. De golven zijn wild, van waar ik in de branding sta zie ik ze tot boven de horizon pieken en springen en smijten. Mijn handen zijn ijskoud, ik moet ze ballen en strekken, ballen en strekken. De koude aan mijn voeten en kuiten voel ik niet.

Als ik 's namiddags ga wandelen is het springvloed. De zee komt meters verder het strand op dan de voorbije dagen. De hele branding ligt opgeklopt, iets tussen slagroom en badschuim. Dikke vlokken zeeschuim schijveren over het strand, honden worden gek, hapsnappen naar de klodders maar die gaan in lucht op tussen hun kaken.

Ik waad door de zoom schuim, het is gewoon een zachtheid die je voelt waar voorheen de koude sneed. Op bepaalde plekken komt het kniehoog.

Waar het al een tijdje op het strand ligt te schudden voelt het warmer, een warme zachtheid rond mijn enkels.

Dik opeengepakte wolken jagen over het stormende water. Op de duinhellingen ligt het gras als door een haardroger plat achterovergeblazen. Ik kom voorbij een volleybalnet dat nu in de branding staat in plaats van op het strand.

Boven zee wordt een eskader van een stuk of dertig-veertig rotganzen in de flank geramd door de stormwind, ze gaan lager vliegen, gevaarlijk dicht boven de wilde golven, verdwijnen dan achter een hoge golf en ik zie ze niet meer terug, alsof ze onderwater doorvliegen.

Rond een paalhoofd heeft de zee stukken strand weggeslagen. Wat verderop is ze wat speeltuigen zo dicht genaderd dat ik van op de schommel het schuim de lucht in kan schoppen. Enkele misplaatste palmbomen staan te beven, de bruine bladerhoofden worden zowat van hun stammen geknapt.

Dan boort de zon door de donkere wolkenmuur en tussen water en wolken zie ik een mist van opspattend stuif en sproei van de waterexplosies op volle zee landinwaarts drijven.

Overdag is het licht vuilwit, kil, somber. Mist is alleen mooi als je er van buitenaf naar kijkt, niet als je erin opgesloten zit.

Elke ochtend, als het nog donker is, hoor ik Maxi roepen, de rest van de dag laten de kraaien zich niet meer horen of zien. De kauwen houden in de gaten wanneer ik de keukenrestjes in hun schotel kieper, ze landen op hun hoede, proppen als dieven hun snavel vol kaaskorstjes of pasta of brokjes friet of geweekte broodkantjes en vliegen er meteen mee weg. Ze hebben geen tijd of het weer is er niet naar om te lanterfant, er moet een vetreserve aangelegd.

Mezen en mussen en vinken stuiven heel de dag door van voederplek naar voederplek. De zonnebloempitten en pindanoten slinken zienderogen. Af en toe is er bezoek van een handvol staartmezen die fijntjes roepend naar elkaar door het middelhout trekken en bijtanken op de vetbollen en -staven. Daaronder pikken de vinken de kruimels van het tegelpad die de mezen en mussen morsen.

Elke vogel heeft zijn kunde, mezen vliegen, desnoods ter plekke, winterkoningen of heggenmussen zul je zelden of nooit ondersteboven aan een vetbol zien bungelen. Pimpels vissen een pindanoot uit het bakje en gaan die dan elders met profijtige hapjes zitten oppeuzelen.

Laatst zag ik vinken springen naar de kleine witte parels van de sneeuwbesstruiken, even ter plekke fladderen om een bes tussen de snavel te pakken, en zich dan te laten vallen. Als ze geluk hadden liet de bes los. Vaker lukte het niet meteen, waren meerdere pogingen nodig. Gaf één zo'n kleine bes wel meer energie dan ze moesten verbruiken voor al die sprongen en al dat gefladder, vroeg ik me af. Ik werd al moe in hun plaats.

Tegen halfvijf is de lucht donkerbruin, een pyrex deksel dat over de tuin wordt gezet en alles en iedereen zit eronder opgesloten, als platgekookte, smakeloze drab. Hoe de zomer voelde zijn we allang vergeten.

Vandaag is de winterzonnewende en deze kortste dag begint anders. Het heeft gevoren en in het oosten gloort het zwavelig. In het westen staat de maan groot en rond in een matte bleekblauwe lucht. Het is het eerste beetje hemelkleur in tijden.

Tegen elven staat een stralende zon zelfzeker aan een opalen hemel. Halverwege de trap zie ik gefladder achter een gordijn, daar is een dagpauw-oog wakker geworden van de zonnewarmte. Ik laat hem waar hij is. Om ofwel stilletjes te sterven, of zijn winterslaap te overleven, en dan zet ik hem wel weer buiten op de eerste mooie lentedag.

Als ik buitenkom vliegt een gaai op uit de amandel, het azuur in zijn vleugels slechts een tint feller dan de stralend blauwe lucht. Ik ga wintergeuren plukken. Een takje van de sneeuwbalviburnum die al volop staat te bloeien in rozig witte, geurige toefjes voor op de vensterbank op het zuiden. En voor op de keukentafel een paar takken winterzoet die in knop staan en met de warmte in huis zullen opengaan en hun zoete geur vrijlaten. Ook de winterjasmijn is voorzichtig beginnen te bloeien, de winterkamperfoelies nog niet. We hebben nog maandenlang wintergeuren in 't verschiet.

Ik tik de ijslaag op de vogelbadjes stuk zodat onze gevederde vriendjes kunnen drinken. Hoog boven mijn hoofd staan de katjes van de hazelaar te sudderen in de zon. Een staartmeesje, helemaal alleen zoals je ze maar zelden ziet, hipt van takje naar twijgje door de hazelaar en de meidoorn. Ik blijf roerloos staan, volg alleen met mijn hoofd de bewegingen van het kleine donsbolletje rond mij, als ik een arm zou uitsteken kon ik het strelen, zo dichtbij waagt het zich op zijn weg naar de vetbollen en -staven. Zijn zwarte oogjes zijn nog kleiner dan peperkorrels.

Een keep staat met zijn zacht oranje borst boven zijn bleke buik zowat licht te geven in de zon. Het zijn een soort vinken die veel wilder geschilderd zijn dan hun neven, de gewone vinken, en we zien ze hier alleen als wintergasten. Ze zijn intussen al met vijf en houden zich het meest op in de struiken rond de voederplek onder de pergola, ze wagen zich niet zo openlijk en dicht bij het huis als de gewone vinken.